

Een tweede Uitstapje naar het Walenland

door Dr. JAN GRAULS.

In de VI^{en} jaargang van deze *Handelingen* hebben wij aan de hand van J. HAUST's *Dictionnaire liégeois* (Luik, H. Vaillant-Carmanne, 1929) een uitstapje gedaan naar het Walenland en inzonderheid onze aandacht gewijd aan de taal der Luiker Walen (1). Wij hadden de gelegenheid te wijzen op de talrijke punten van overeenkomst welke bestaan tusschen het Waalsch en het Nederlandsch vooral zooals dit laatste in Vlaamsch-België wordt gesproken. Het Hasseltsch, de taal van onze geboortestad, kwam daar natuurlijk het eerst voor in aanmerking. Wij konden aldus beschouwingen wijden aan en vergelijkingen maken met de Luiksche woorden die beginnen met een der letters a, b en c.

Thans willen wij die studie voortzetten en nogmaals eenige greepjes doen in die rijke stof, zoo methodisch verzameld en zoo scherpzinnig bewerkt door Prof. HAUST. Wij zullen ons thans bezighouden met de woorden die aanvangen met een der letters d tot en met o. Wij meenen dat de uitslag van ons onderzoek in deze verhandeling nog klaarder zal doen uitschijnen hoe verwant de Waalsche

(1) De lezer gelieve in jaargang VI, bl. 149, regel 13 van boven, een fout te herstellen. Het besproken woord moet *cwahe* geschreven worden.

en de Vlaamsche volkstaal zijn en hoe heel wat identische taalverschijnselen zoowel kunnen waargenomen worden ten Noorden als ten Zuiden van de taalgrens.

Ter vergelijking zullen wij voortdurend verwijzen naar de bekende werken van L. W. SCHUERMANS : *Algemeen Vlaamsch Idioticon* ; A. JOOS : *Waasch Idioticon* ; J. F. TUERLINCKX : *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon* ; D. CLAES : *Bijvoegsel aan de Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon* ; A. RUTTEN : *Bijdrage tot een Haspengouwsch Idioticon* ; DE BO : *Westvlaamsch Idioticon* ; IS. TEIRLINCK : *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon* ; CORNELISSEN en VERVLIET : *Idioticon van het Antwerpsch dialect* ; F. A. STOETT : *Nederlandsche spreekwoorden, spreekwijzen, uitdrukkingen en gezegden*, 3e druk, Thieme, Zutphen.

Hierna volgen nu, in alphabetische orde, onze opmerkingen en beschouwingen bij de door ons gekozen woorden en uitdrukkingen uit J. HAUST's *Dictionnaire liégeois*.

bokèt, morceau.

Dit woord komt in verschillende beteekenissen letterlijk overeen met het Nl. *stuk*, vooral zooals dit laatste in Zuid-Nederland wordt gebruikt.

on bokèt d'tére, une pièce de terre, Nl. een stuk grond ;

on bé bokèt d'crompîres, un beau champ de pommes de terre, Nl. een schoon stuk aardappelen ;

on bokèt d' mèsse, un bout de messe, Nl. een stuk mis ;

fé dès bokèts, faire de la casse, Znl. stukken maken ;

bokèt appliqué à une personne (surtout à un enfant) dans les expr. dépréciatives : *fîr bokèt* (prétentieux), *léd bokèt*, *màssé bokèt*, *neâr bokèt* (salaud, saligaud), *gâté bokèt* (gâté), *curieûs bokèt* (curieux) ;

Zie RUTTEN, o. c., s. v. *stuk* : *Een slecht, vuil, smerig, stinkend stuk* = slecht mensch, enz. ; CLAES, o. c., s. v. *stuk* : Scheldwoord voor eenen vrouwelijken persoon.

Du lillek stuk; SCHUERMANS, o. c., s. v. *stuk*: Van een slecht of boos vrouwmensch zegt men in Br.: 't is een *kwaad, slecht, frank, vuil stuk*, enz. In Hasselt (toegepast op vrouwen): [ə gəme.n stək] *Een gemeen stuk* = een gemeene vrouw.

bon;

li djoû dè bon vinr'di, le vendredi saint; Nl.: Goede Vrijdag.

Zie ook verder bij HAUST, s. v. *d(i) vére*, vendredi; seult dans l'expr. arch. *djoû d'bon d'vere*, vendredi saint, waar verwezen wordt naar oud Fransch: jour du bon divenres; het oud Fransch kende evenwel ook *bon, grant, long divenres* voor Goeden Vrijdag (zie FR. GODEFROY, *Lexique de l'ancien français*).

Waalsch en Nederlandsch evenals Engelsch hebben dus hetzelfde woord behouden, hetgeen insgelijks het geval is in het Rijnlandsch; zie *Rheinisches Wörterbuch* s. v. *gut*: de *g. Weäk* Karwoche mit dem *g.en* Donderdag, *g.a* Fridag, *g.a* Sodeschtig.

cabosse, f. 1. terme du jeu de billes, petite élévation de terrain (syn. *kéke*), où l'on place la bille après laquelle on doit viser: *djouwer al cabosse*;

In Hasselt noemt men een knikker [ənə kabas] = een kabas. In het Hageland eveneens (zie A. DE COCK en IS. TEIRLINCK, *Kinderspel en Kinderlust in Zuid-Nederland*, 5e deel, bl. 8).

Zouden we dezen term als een Waalsch leenwoord kunnen beschouwen?

Het mv. [kabastə] = kabasten, knikkers en het ww. [kabastə] = kabasten, knikkeren, zouden anders aan vorming van albast kunnen doen denken. Doch in de terminologie van het knikkerspel is er zooveel geleend en ontleend dat we hier misschien wel én met *cabosse* én met

albast te doen hebben. Zie dienaangaande A. DE COCK en Is. TEIRLINCK, l. c.

clér, -e, adj., clair ;

èsse clér, être hors de danger, ou avoir terminé une besogne pressante, pouvoir respirer ; *mète l'ovrèdje clér*, achever son travail, syn. *si mète clér*.

Hier heeft het Waalsche *clér* een der talrijke beteekenissen van het Nl. *klaar*, namelijk : vrij (bevrijd) van wat hinderen of belemmeren kan ; in een toestand van gereedheid ; b. v. : ik ben klaar. Vergelijk verder de Nl. ww. *klaarkomen*, *klaarmaken*.

cowe, f. queue.

cowe di pîpe, tuyau de pipe, Hasseltsch : [ənə pɛ. pə-start] = een pijpestaart, Nl. pijpesteel.

Het Hass. pijpestaart wordt evenwel bijna uitsluitend gezegd van den steel der aarden pijpen

dåborer, barbouiller ;

Zou dit ww. niet in verband staan met Zñl. *dabber*, *dabberen*?

Zie RUTTEN, o. c. *Dabber*, *debber*, z. m : Modder voortkomende uit het betrappelen van natte aarde. *Dabberen*, onz. zw. ww. *Dabber* maken. Zie ook *Wdl. der Nl. Tl.*, s. v. *dabben*.

dame.

In het Luiker Waalsch noemt men een onderwijzeres *dame di scole* ; dat is beleefd. In Hasselt kennen ze ook hun wereld. Schoolkinderen zullen van hun onderwijzeres nooit anders zeggen dan : [ʒ.sj^fro:] = onze juffrouw ; de ouders spreken meestal van [də sxo(ɫmɛstəs)] = de schoolmeesteres ; de directrice is voor ouders en kinderen [mɛdam] = madame.

Kinderen die de lessen volgen van de Rijksmiddelbare meisjesschool zijn [bɛ. də j^fro(ɫkəs)] = bij de Juffrouw-

kens, het doet er niet toe of deze dames al dan niet getrouwd zijn. In mijn jeugd noemde men die middelbare school ook *Kol Moyenne* !

Het Fransche dame is diep doorgedrongen in de Hasselt-sche volkstaal, zoo b. v. in [kukədām] = koekedame, de vrouw van ruiten in het kaartspel ; [da.n fɛ:l dam] = dat is een felle (rijke of rijkdoende) dame ; [dɛ gruɛtə dam ɔ:tʰaŋɔ] = de groote dame uithangen ; [tɛ:n hi:l mɛdam gɔwɔ:rɔ] = 't is een heele madame geworden ; [kladər mɛdam] = kladdermadame, een vrouw die haar kleederen slecht verzorgt ; [flɔdər mɛdam] = floddermadame, een vrouw die licht van zeden is ; [das mɛdam puf] = dat is madame Poef, een schuldmaakster ; [da.n flɔ., fɛər, ka:l mɛdam] = dat is een flauwe, fiere, kale madame. In Brabant hebben de mannen uit den burgerstand voortdurend het woord « madame » in den mond wanneer zij spreken over hun of andermans echtgenoot. Zoo hoort men zinnen als : « Madame thuis zou gaarne eens kennis maken met uw madame. » In dergelijke gevallen vinden ze het woord vrouw veel te gemeen !

Dank èt merci.

In Brussel bestaat eveneens een tweetalige beleefdheidsformule doch daar luidt ze : *Merci bien, dank a wel* !

Danser.

In een paar spreekwijzen, gevormd met *danser*, treft men hetzelfde beeld aan als in het Nl. ; b. v. *djèl va fé danser foù d'chal*, je vais le faire déguerpir, Nl. ik zal hem hier buitenwalsen ; *i s' dans'reût l'âme foù dè cwér*, c'est un enragé danseur, Nl. hij zou zijn hart uit zijn lijf (pens) dansen.

dé, adv., dà.

Vergelijk het Waalsche *awè dé, oui dà*, met het Znl. ja:de.

Een Waalsche zin als : *ÿ dé ! c'est vos qu'èst la ! tiens ! c'est vous qui êtes là !* luidt in verschillende Znl. dialecten : Ja dê, zijt gij dat !

deûs, deux.

deûs deûts ! deux doigts ! Dit is de roep van den achtervolgden speler die wijs- en middelvinger opsteekt om een wapenstilstand te bekomen. In het Zuidnederlandsch luidt het : *Twee vragen.*

En wanneer men twijfelt aan de oprechtheid van een kind, zegt men eveneens in het Luiker Waalsch : *lèyîz-m'oder vosse pitit deût, dji veûrè si v's-avez dit l'vrêye, NI.* Laat me uw vingerken eens rieken, om te zien of het waar is.

Vergelijk : *il a lès deûts a croc', il a des doigts crochus, c'est un homme rapace.* syn. *tot li plake à deûts, il a de la poix aux doigts,* met Haspengouwsch : *kromme vingers hebben, lange vingers hebben ; aan de vingers blijven hangen,* onrechtmatig toegeëigend worden (RUTTEN, o. c., s. v. *vinger*).

diâle, djâle, diable.

De Hasseltsche vloek [nɔn də dʒa:l] = nom de djâle, is natuurlijk van Waalsche herkomst.

mète ine tchandèle à diâle, NI. een kaars voor den duivel te branden *zetten.* Fr. brûler une chandelle au diable.

Prof. HAUST vermeldt eveneens *diâle* met de beteekenis van : esp. de petit poêle, qui va comme un diable dès qu'on l'allume. Zulk een kachelkje heet in het Hasseltsch [de¹vølkə] = duivelke ; zie ook CORNELISSEN en VERVLiet, o. c.

dji n' sé à diâle çou qu' çoula vout dire, je ne sais vraiment..., NI. om den duivel niet, stellig niet, b. v. : ik weet om den duivel niet wat dat beteekent.

li diâle tchèye todi so l'gros hopé, la fortune favorise

toujours le riche, Nl. De duivel schijt altijd op den grootsten hoop.

dicâce, f. fête de village.

De Walen hebben hun jaarlijksch feest genoemd naar dezelfde plechtigheid als de Vlamingen, immers *dicâce* (van Lat. dedicatio) en *kermis* (van kerkmis) wijzen op het feest der toewijding van een kerkgebouw aan een heilige.

In Doornik zegt men *faire ducace* (Fr. faire bombance) voor Nl. kermis vieren (zie Is. DORY, *Wallonismes*, Liège, 1878, bl. 108).

dièrin, dernier.

esse so si d'djèrin (qqf. *so s'djèrin*, *so sès djèrins*), être au terme de sa grossesse. Deze uitdrukking luidt in het Hasseltsch : [zə li:p op ər lɛ.zdə] = ze loopt op haar laatste.

à dièrin lès bons ! se dit en donnant le coup de grâce (au jeu de cartes, etc.).

Lest best ! of *De leste*, *beste* ! is een geijkte Nederlandsche vorm die hetzelfde denkbeeld weergeeft.

d(i)fé, *disfé*, défaire.

qui d'fèt s'narène, *difèt s'vizèdje*, of *qui d'grète si narène gâte si vizèdje*, qui parle mal des siens, se blâme lui-même ; Nl. Wie zijn neus schendt, schendt zijn aangezicht ; D. Wer seine Nase abschneidet, der schändet sein Angesicht.

difé s'tchapé, *sès solés*, enlever son chapeau, ses souliers ; Nl. zijn hoed, zijn schoenen uitdoen.

d(i)hiter, embrener, salir de matière fécale, Nl. beschijten.

si d'hiter, foïrer dans sa chemise, Nl. zich beschijten.

d(i)pihî, compisser, Nl. bepissen.

rîre a s' d(i)pihî, rîre à pisser dans sa culotte, Nl. zich bepissen van het lachen.

d(i)mander, demander.

d(i)mander po-z-intrer, demander à entrer, Nl. vragen om binnen te gaan.

on d'mande après vos, on vous demande, Nl. men vraagt naar u.

d(i) mèt, demi.

on d'mèt ovri, « demi-ouvrier », Znl. halve gast ;

on d'mèt sot, toqué, Znl. een halve zot ;

dj'a cazi 'ne dimète idète qu'i vèrè, j'ai comme un pres-sentiment qu'il viendra, Znl. ik heb zoo halvelings het ge-dacht dat hij zal komen ;

dji n' so pus qu'ine dimète djint, je ne vauX plus que la moitié de moi-même, Nl. ik ben maar een half mensch meer ;

a d'mèt, loc. adv., à moitié, cahin-caha, Znl. halvelings.

Dinant.

dèl couke di Dinant, du pain d'épice de Dinant.

Deze uitdrukking is volledig opgenomen in het Has-seltsch derwijze dat men de samenstelling zelfs niet meer voelt.

Zoo spreekt men van [ənə kugdənən] = een « couque de Dinant » en als adjectief : [ənə kugdənənə man] = een man (koek) van « couque de Dinant ».

d(i) toumer, *distoumer*, v. intr., diminuer, décroître.

Vergelijk Waalsch *toumer*, tomber, en Nl. *afvallen*, door ouderdom, ziekte vermageren, lichamelijk vervallen.

li pòve djint d(is)tome fwért, Nl. de arme man valt fel af.

d(i) vins, adv. dedans.

dji m'va d'mani d'vins lès Flaminds, je vais demeurer chez les Flamands ; vgl. Znl. hij werkt *in* de Walen ;
i m' deût d'vins lès deûs cints francs, il me doit environ 200 francs ; Nl. hij is mij in de 200 fr. verschuldigd ;
on vî camaråde di d'vins l'tins, un vieil ami d'autrefois, Nl. een oude vriend van indertijd.

d(i)zos, prép. sous.

ine cote di d'zos, un jupon, Nl. onderrok.

Djacob, Jacob.

Dit is de benaming van den kop eener aarden pijp, welke een patriarkenhoofd voorstelt met turban en langen baard. In Hasselt noemde men dat vroeger : *een ware Jacob*.

Djak, m. jaque, ancien habillement court et serré.

Dit kort, spannend vrouwenlijf wordt in Limburg nog gedragen door boerinnen. Het heet er [jak] = jak, vr.

djalofrène, f. grand œillet de juillet (dér. de *girofle*, anc. fr. *gilofre*).

De benaming genoffel [dʒənɔfəl] voor anjelier, komt in verschillende Zuidnederl. dialecten voor (zie CLAËS, CORNELISSEN en VERVLÏET).

KILIAAN vermeldt reeds : *Ghenoffel* / *ghenoffel-bloeme* / *gheroffel*, *caryophyllaea*, evenals *angheliere* / *angiere*, j. *ghenoffel*.

Zie dienaangaande het *Wdb. der Nl. Taal*, s. v. *karnoffel* en *genoffel*, waar gewezen wordt op het gebruik van het woord bij DODONÆUS, DE BRUNE, VONDEL, enz.

In Hasselt luidt de benaming : [kərnɔfəl] = karnoffel, welke vorm eveneens in andere Nederlandsche dialecten voorkomt.

Voor de verschillende vormen van *genoffel* zie E. PAQUE,

De Vlaamsche Volksnamen der planten (Namen, 1896), bl. 169 en 501.

djalot, jaloux.

il èst djalot sor mi, il est jaloux de moi, Nl. hij is jaloersch op mij.

djambe, jambe.

dji m'a corou lès djambes foû dè cou, j'ai couru à toutes jambes, Nl. ik heb de beenen van mijn gat geloopt, Limb. : de bee(n) oet de vot loope, (zie STOETT, o. c., 2e deel, bl. 65).

mète li djambe, donner le croc en jambe, Nl. iem. een beentje zetten.

djambler, ord^t *djambrier*, jouer des jambes, marcher vite et sans cesse, Nl. beenen.

Djèrà, Gérard.

Deze Waalsche vorm is overgenomen in het Hasseltsch (zie J. GRAULS, *Iets over Hasseltsche voornamen*. Hand. v/d Konink. C. voor Top. en Dial., IV, bl. 217).

dji, je.

Na slepende lettergreep luidt die vorm *dju*; beide vormen worden somtijds samen gebruikt om nadruk te leggen, b. v. *wice so-djdju?* où suis-je donc. Vergelijk daarmede het Zuidndl. gebruik : *waar zijn-ekik dan?*

djins, gens, personnes.

mès djins wordt in het Luiker Waalsch gebruikt als aanspreekvorm voor : messieurs of mes amis, b. v. *bone nut'*, *mès djins*. In Hasselt begroet men zijn kennissen ook wel met : [da:x, g^ən ʔ.vət mense] = dag, goeden avond, menschen, waarop dan een grappenmaker weleens antwoordt : [da:x menz ali:n] = dag, mensch alleen.

djoli, -èye, tacheté.

on n' lome mày ine vatche djolèye s'èle n'a ine tètche, pas

de fumée sans feu. Dit is het zeer oude Nederlandsche spreekwoord : « Men noemt geen koe bont, of er is een vlekje aan » dat wij reeds in de vroegste verzamelingen aantreffen (zie Dr. F. A. STOETT, o. c., 1te deel, bl. 479).

djône, ord^t *djonne*, jeune.

vî djône ome, vieux garçon, Nl. oude jonkman ;

vèye djône fèye, vieille fille, Nl. oude jongedochter ;

djône, s. m. : 1. jeune homme, Nl. jong, jongen ; 2. petit (d'un animal), Nl. jong, jonge.

djôneler, v. intr. mettre bas, donner des petits, Nl. jongen, jongelen, jongeren.

djote, f. chou.

elle a tchî d'vins mès djotes, elle m'a manqué, blessé ; zie RUTTEN, o. c., bl. 201 : *In iemands rapen schijten*, hem grootelijks misdoen.

on-z-a stu d'vins mès djotes, on a blessé mon amour-propre ; RUTTEN, o. c., bl. 183 : *In iemands rapen gezeten hebben*, iemand fel misdaan hebben.

djoû, jour, l. clarté solaire :

bodjîz-ve foû di m' djou, Hasseltsch : [g^idə:t mənən da:x] = ga uit mijn dag, ga uit mijn licht.

djouwer, jouer.

djouwer foû, commencer le jeu (au jeu de cartes) ; Nl. uitspelen. D. ausspielen.

docturner, v. tr. médicamenter.

Prof. HAUST schijnt dit ww. als een variant te beschouwen van *drouker*, *drouk'ter*, *drouk'tiner*, *droguer*, *médicamenter*, van *drougue*, *drogue*. Zou het niet eerder in verband moeten gebracht worden met *docteur*, *docteur* (en *médecine*)? In het Nederlandsch hebben wij dezelfde afleiding in meesteren en dokteren. In Zuidnederland luidt

deze laatste vorm *doktoren* (zie CLAES, JOOS, CORNELISSEN en VERVLIIET).

doufe, t. d'argot : *atraper 'ne doufe*, devenir ivre.

De staat van dronkenschap wordt in de Nederlandsche volkstaal vaak aangeduid alsof de beschonkene een slag gekregen had. Zoo zegt men o. m. : Hij heeft een mot op. Hij heeft een peer op (of aan). Hij heeft een felle veeg weg. Zie dienaangaande : A. DE COCK, *Bezeichnungen der Trunkenheit in der Volkssprache* (uit Noord- en Zuid-Nederland, doch meest uit Vlaanderen), bl. 86, *Der Urquell*, Leiden u. Hamburg, 1897, Band I der neuen Folge.

Het Nl. *dof*, *doef*, is een niet helder klinkende slag of stoot.

Het *Wdb. der Nl. Tl.* s. v. *dof* zegt o. m. : « Thans in Z.-Ndl. bepaaldelijk : zachte vuistslag op den rug (bij het spelen), does (CLAES, *Bijv. op TUERL.*). » Dat is niet nauwkeurig. KOENEN'S *Verkl. Handwdb. der Nl. Tl.*, 16^e druk, zegt heel goed : « Z.-N. : harde duw. »

TEIRLINCK (o. c.), verklaart het Zuid-Oostvlaandersch *doef* alleen door slag. JOOS (o. c.), geeft eveneens slag. Zie ook DE BO en CORNELISSEN en VERVLIIET.

In het Brusselsch Fransch is *doef* zeer gebruikelijk voor slag. Men hoort er b. v. : « Je lui ai donné une doufe ! » Het ontbreekt er anders niet aan synoniemen van Vlaamsche herkomst als b. v. *stomp* en *stoot*, b. v. : « Il m'a donné un stuit mais je lui ai rendu un stoump dont il se souviendra ! »

A. JOOS (o. c.), vermeldt ook nog de uitdrukking : *Nen doef, een doefken aanhebben*, een weinig dronken zijn, hetgeen juist overeenstemt met de hierboven besproken Waalsche zegswijze.

doze, *douze*.

a doze éures, à midi, Nl. om twaalf uren ;

il est l'quart po (ou divant) doze, il est midi moins un quart, Nl. het is kwartier voor twaalf.

drap.

drap d' min, essuie-main, Nl. handdoek.

drî, prép., derrière.

il a todi 'ne pwète di drî, il a toujours une échappatoire, Nl. een achterdeurtje openhouden.

drî-min, arrière-main.

èsse drî-min, au jeu de cartes = être le dernier à jouer ; Nl. aan (Znl. ook op) de achterhand zijn of zitten, de achterhand hebben, het laatst aan de beurt komen.

è, adv., en.

dji m'ènn' atindève, je m'y attendais, Nl. ik verwachtte het.

Het gallicisme : *zich aan* iets verwachten, is erg verspreid in Zuid-Nederland, ook in de volkstaal.

dj'ènnè so po di francs, il m'en coûte dix francs, Nl. ik ben er aan voor tien frank.

ècoute, écoute.

i n'vis done nole ècoute, il fait la sourde oreille. Deze Waalsche en Oud-Fransche uitdrukking is overgenomen in Zuidnederlandsche dialecten. Zoo b. v. in het Brabantsch waar het woord [akut] = acoute luidt in uitdrukkingen als : hij kreeg geen acoute = men reageerde niet ;

hij gaf geen acoute = hij antwoordde of reageerde niet ;

hij geeft daar acoute op = hij geeft daar gevolg aan.

Édjipe, Egypte.

rôse d'Édjipe, auj. *rôse djindjipe*, réséda. Deze Fransche benaming van de reseda is verspreid in tal van Zuidnederlandsche dialecten (zie E. PAQUE, o. c., bl. 328 en 545). In het Hasseltsch luidt ze *ru:zændzip*.

èn-è-rote (qqf. *èn'-dè-rote*), successivement, de suite.

In het Luiker Waalsch beteekent *rote*, f. onder meer : ligne (de légumes sur pied) = *rote di crompîres, di féves, di salâdes*, etc.; als steenbakkersterm *rote di briques* : ligne de briques disposées pour la cuisson.

In Zuid-Nederland is *root* of *rote* (ontleend aan ofr. *rote*, *route*) van in de vroegste tijden in gebruik en nu nog bijna overal verspreid met de beteekenis van : schaar, hoop, rij, reeks. B. v. Een *rote* boomen ; tusschen twee *roten* soldaten ; een *root* huizen ; een *root* eiken.

Op de of *een root*, *op roten* = op de (of) een rij, op rijen.

Op root, *te rote*, *achter rote*, *rotelings* = op een rij, naar volgorde, beurtelings, achtereen.

Een 16e eeuwse vorm is *in rote* = achtereen. Zie dienaangaande het *Wdb. der Nl. Tl.* s. v. *root* (II) en vergelijk bij HAUST :

treûs fèyes èn-è-rote (of *è rote*) = trois fois de suite (bl. 240) ;

treûs djoûs 'n-dè-rote = drie dagen achtereen (bl. 248).

ènocint, 1. innocent 2. simple d'esprit.

Ord^t *imbécile*, *niais* (souvent *nocint* en apostrophe : *têhîz-v'*, *nocint* !). Evenals in het Waalsch is het Vlaamsche *onnoozele* een scheldwoord geworden voor idioot, dommerik.

Hoe bekend klinkt in Vlaamsche ooren het bij HAUST (bl. 240) aangehaalde : *é ! vos-ènocints ! eh ! nigauds que vous êtes !* Zuidndl. : He, gij, onnoozelaards ! Die heele Waalsche zinsbouw is trouwens zoo Vlaamsch als hij maar kan.

ènôler, huiler (outil, charnière), Nl. oliën en inoliën.

Dit ww. ligt heelemaal in de lijn van de Nl. vormen : inlooden, insmeren, invetten, inzalven, inzeepen, waarvoor trouwens ook Fransche voorbeelden te vinden zijn, doch in kleiner getal.

èssonne, adv. ensemble.

mète èssonne, se cotiser; vgl. Nl. bijeendoen en bijeenleggen.

eûre, heure.

dji v' s-a ratindou ine grosse hiyèye eûre, Nl. ik heb een geslagen uur op u gewacht.

deûs grozès hiyèyès-eûres, Nl. twee geslagen uren.

è-vôye ou *èvoÿe*, loc. adv. [litt^t « en voie »].

il-è-st-èvoÿe, il est parti, absent, Nl. hij is weg, Znl. ook eweg;

tchèssî, voyî èvoÿe, expulser, chasser, Nl. weggagen;

miner dès trigus èvoÿe, enlever des décombres (sur un véhicule), Nl. wegvoeren;

tapez-l'èvoÿe, jetez-le, Nl. weggooien, wegwerpen, wegsnijten;

il èst volé èvoÿe, il s'est envolé, Nl. hij is weggevlogen;

èle dit çoula po v' s-avu èvoÿe, pour vous éconduire, Nl. om u weg te hebben;

cori, dàrer èvoÿe, s'enfuir, se sauver précipitamment, Nl. weglopen.

Voor *si sètchî èvoÿe*, s'esquiver, se dérober, heeft men in het Nl. verschillende samenstellingen met weg als b. v. wegpitsen, wegpoetsen, wegsluipen, wegslibberen, wegvijsten, enz. Wegtrekken dat letterlijk overeenstemt met het Waalsch *sètchî*, heeft echter niet de ongunstige beteekenis.

éwe, eau.

lès pokes d'éwe, la varicelle, Nl. de waterpokken.

fameûs'mint ou *fameûz' dimint*, énormément.

Ook in het Nl. heeft *fameus* die beteekenis.

i magne èt beût fameûs'mint, Nl. hij kan *fameus* eten en drinken.

fé, faire.

avez-ve fêt? avez-vous fini? Nl. Hebt gij gedaan?

i fêt d'vins lès linnes, il fait le commerce de laines, Nl. hij doet in wol.

fèl, -e, ardent et habile, adroit, fort.

c'è-st-on fèl, savez, lu! c'est un terrible homme, Nl. dat is een felle!

fèri, v. tr. férir, frapper.

fèri on bwès foù ou *èvôye*, enlever un bois en frappant dessus, Nl. een hout uitslaan;

fèri foù, faire éruption, bourgeonner, avoir des boutons sur la peau.

Naast het door Prof. HAUST vermelde D. *ausschlagen*, mag men ook naar het Nl. *uitslaan* en *uitslag* verwijzen.

l'èfant èst tot fèrou foù, Nl. het kind zit vol uitslag.

fèsse, t. rural, branche qu'on entrelace pour réparer une haie, pour construire un mur en torchis, etc. *fèssèdje*, m. en *fèssé*, entrelacer.

Prof. HAUST verwijst naar het Duitsche *fitz*, *fitch*, *fitzen*, in het dialect van Aken en St Vith. Ook in Limburg, Brabant en Antwerpen kent men het ww. *vitsen*, vlechten, evenals *vits*, *vitse*, *vitsel*, *vitselen*, *vitsroede*, *vitsgard* (zie CLAES, RUTTEN, SCHUERMANS en TUERLINCKX, s. v.).

KILIAAN vermeldt reeds *vitse*, *vitsel*, *vitsroede*, *bandroede*. Vimen maius en *vitselen*. Contexere vimina.

fêt, s. m. fait.

il a stu pris so l'fêt, *so l'tchôd fêt*, sur le fait, en flagrant délit, Nl. op heeter daad betrappen.

fève, fève.

il èst d'vins lès fèves, il déraisonne.

Volgens het volksgeloof hebben boonen de eigenschap de menschen hun verstand te benevelen. Vandaar de

Fransche spreekwoorden : Les fèves sont en fleur, les fous sont en vigueur, of, il a passé par un champ de fèves en fleur.

In het Luiker Waalsch drukt men dat juist op dezelfde wijze uit als in het NL. : *hij is in de boonen.*

fèsse, fête.

li fèsse de Sacramint, Fête-Dieu, NL. Sacramentsdag.

fèstî, fêter ; caresser : dji fèstèye mi tchin.

RUTTEN (o. c.) vermeldt *feesteeren*, bed. zw. ww. voor streelen van honden. B. v. : Feesteer Azor maar, hij zal niets doen.

In Hasselt zegt men [fi:stə] = feesten voor streelen, in Maastricht *fesse* (zie C. BREULS, *Vademecum handelend over Maastrichtsch Dialect*, Maastricht, 1914). SCHUERMANS en CORNELISSEN en VERVLIEET vermelden eveneens den term met die beteekenis.

flåwe, faible.

dès flåwès djambes, NL. flauwe beenen ;

toumer flåwe, s'évanouir, NL. flauw vallen.

flêri, puer, flêrant, -e, puant, -e.

c'é-st-on flêrant, prétentieux, vaniteux, NL. stinkerd.

avu l' flêre, avoir la venette, NL. in zijn stinkerd zitten.

flôse, bourde, fable, conte (All. flause, bourde) ; flôzer :

1. bourder ; 2. gaspiller, perdre à des niaiseries.

Dit woord is algemeen gebruikelijk in het Nederlandsch, zoowel in Noord als in Zuid. Men schrijft het flous, flouzen, en vooral flousjes. Het is zelfs met zijn Vlaamschen verkleinvorm overgenomen in het Brusselsch Fransch waar men zegt en schrijft : conter (of) raconter des flauskes. In Brussel kent men ook een speciaal soort van kaart-

spel dat *flouzen* heet. In Zuid-Afrika bestaat eveneens een ww. *flous* met de beteekenis van foppen, bedriegen.

Onze lexicografen zetten meestal tusschen haakjes : D. *flause* wanneer het er op aankomt de afleiding van het woord aan te geven. Dr. J. A. N. KNUTTEL schrijft openlijk : « Ontleend aan hd. *flause* » (zie *Wdb. der Nl. Tl.*, s. v. *flous*).

KLUGE meent dat het « wohl mit Flaus identisch » is ; volgens VERCOULLIE beantwoordt het aan **flus*, ablaunt van *vlies*.

J. A. SCHMELLER (*Baeyerisches Wörterbuch*, tweede mit des Verf. Nachträgen vermehrte Ausgabe. Bearbeitet von G. K. FROMMANN, München, 1872) heeft reeds gewezen op ahd. *kiflôs*, *sururratio*, *fallacia*, *flôsari*, *cafloasari*, *falsi loquax*, *mendax*, *kiflôsida*, *praestigia*, en het *Deutsches Wörterbuch* neemt dit over en brengt ten slotte *flause*, *mendacium*, toch in verband met *flaus*, *floccus laneus*.

Ik heb me dikwijls afgevraagd waarom men het Duitsche, Nederlandsche en Waalsche *flous* nooit in verband gebracht heeft met het oud Fransch. Daar immers treft men hetzelfde woord aan.

Zie DUCANGE, *Glossarium mediae et infimae Latinitatis* (1843), III, p. 196, s. v. 2 *Fallita* :

**Faille* vero et *Faloise*, pro *Fallacia*, *deceptio*, *commentum*, *fabula*, *nugae*, *ineptiae*, in Poem. Rob. Diaboli Ms :

Quant qu'il vos compte, c'est tout *Faille*.

Ibidem.

Mais ains ne me vausistes croire,

Ainchois teniez tout à *Faloise*,

Et à escap et à folie,

A gas et à mélancolie.

Falourde, eodem sensu, in Mirac. B. M. V. Mss. lib. 2.

LA CURNE DE SAINTE-PALAYE, *Dictionnaire historique de l'ancien langage français* (1879) :

faulose, s. f. Fable, fausseté :

... Ce n'est mie *faulose*,
Ge connois tant lui, et ses mors,
Qu'ele vos aime par amors.

(Cortois d'Arras, f. 83c.)

FR. GODEFROY, *Dictionnaire de l'Ancienne Langue française* (1888) :

faloise, s. f. tromperie ;

fanlose, *falose*, s. f. bagatelle, futilité, duperie :

Je le vos di tout sanz *falose*.

(Du Fevre de Crezil), MONTAIGLON, *Fabliaux*, I, 233.

fanloser, *faloser*, v. a. duper, tromper :

Que li monz ne puet faloser.

(RECLUS DE MOLIENS, *Miserere*.)

GODEFROY haalt eveneens voorbeelden aan van *fanlose* en *fanloser*.

Mijns inziens zijn Nl. flousjes, D. flause en W. flôse hetzelfde woord als oudfr. falose, faulose, fanlose.

Een bewijs te meer vind ik in het bestaan van het W. werkwoord flôzer naast oudfr. faloser.

Het feit dat het ww. *flous* ook in het Afrikaansch bestaat moet er reeds op wijzen dat er hier geen sprake kan zijn van ontleening aan het Duitsch. De Duitsche bijdragen tot het vormen van het Afrikaansch zijn immers van geen beteekenis.

Zouden dus onze lexicografen voortaan niet goed doen met het woord flousjes uit te leggen zonder het openlijk of bedekt af te leiden van het Duitsch *flause*.

flote, *flotte* (de bateaux).

a *flote*, à foison, Nl. bij de vleet.

Hier zien we dus weer *vloot* en *vleet* dooreenloopen (zie FRANCK-VAN WIJK, s. v. *vleet*).

si forpârler, se fourvoyer ou se trahir en parlant, Nl. zich verspreken.

Op bl. 274 van zijn woordenboek geeft Prof. HAUST eveneens verschillende voorbeelden van overeenkomst van Waalsche werkwoorden, gevormd door middel van het voorvoegsel *for*, met Nederlandsche die het voorvoegsel *ver* hebben.

foû, foûs, adv., hors.

dji n' pou foû, je ne puis en sortir, Nl. ik kan er niet uit ;

vos sèrez payî foû, complètement, vgl. Nl. uitbetalen ;

vola l' fâve (mèsse, scole) foû, la fable (messe, classe) est finie, Nl. het verhaal, de mis, de school is uit ;

nos-èstans foû, nous avons gagné, nous sortons (de la partie), Nl. wij zijn uit ;

foû, prép.

foû plomb, hors de la verticale, vgl. Nl. uit het lood geslagen zijn ;

si mèt foû vôte, se mettre à l'écart, vgl. *iets uit de baan zetten*, iets wegzetten (zie RUTTEN, TUERLINCKX, s. v. *baan*) ;

fez-m' ine rôbe foû di ç' pal'tot la, Nl. maak mij een kleed uit deze overjas ;

foû-léyî, déchaîné, endiablé, fou de liberté [litt^t laissé dehors.] Vgl. Nl. uitgelaten = zeer vroolijk.

à foûre-èhant, à foûrèhont, au printemps [litt^t au feurre issant = sortant, poussant].

Prof. HAUST heeft deze verklaring met klem verdedigd in zijn *Etymologies wallonnes et françaises*, Liège, 1923, bl. 98-101.

Hij had zijn betoog nog meer kracht kunnen bijzetten door te wijzen op de Zuidnederlandsche dialecten, waarin de lente eveneens aangeduid wordt door *witkom*, *witkomen*, *witkommen(de)* en *uitgang* (zie dienaangaande SCHUERMANS, DE BO, CORNELISSEN en VERVLiet, JOOS, TEIRLINCK).

franc (monnaie).

on dobe franc, Nl. een dubbele frank ;

on d'mèy franc, Nl. een halve frank ;

franc, effronté ;

frank beteekent in de Zuidnederlandsche dialecten eveneens : stout, onbeleefd.

France.

dè france, de l'eau-de-vie de France.

Vgl. Zndl. *een Fransche* = een glaasje Fransche brandewijn.

fré, frère.

bondjou, fré! ; *d! v! fré! k'mint va-t-i?* t. aff. entre camarades et même d'une femme à son mari.

Ook in Brabant is het de gewoonte goede kennissen en vrienden aan te spreken met [bre¹] = broeder. Zou dit een overblijfsel zijn uit de gildentijd? Of van de broederschappen?

In Hasselt zegt men [breør] = broeder, [brerkø] = broerke ; de Minderbroedersstraat luidt er in het dialect [menøbreørstry:t], doch de Broeders van Liefde noemt men de [broèderkøs] = broederkens.

Hetzelfde onderscheid merkt men op in het Luiker Waalsch : *fré Récolèt*, *fré Càrmulin*, enz. maar *on p'tit frère*, ou *frère* (religieux).

freúd, froid.

dj'a hapé on freúd, j'ai attrapé un gros rhume ; Zndl. ik heb een kou gepakt ; Fr. prendre froid.

fripe, *friper* (manger avec vigueur).

In het Hasseltsch beteekent [frep], naar het Fr. fripe, gewoonweg eten. b. v. [e-zdø frep nœxnœxi.t.] = is de fripe (het eten) nog niet gereed? [tε-s mar gewuøne frep funda:x] = 't is maar gewone fripe (eten) vandaag.

fwèce, force.

In Zuid-Nederland is *perfors* of *parfors* (Fr. par force) algemeen gebruikelijk met de beteekenis van met geweld of volstrekt.

a fwèce, à force, abondamment.

In Hasselt beteekent [be- də fɔrs] = bij de force, overvloedig, b. v. [dʒ wo(r) iətə be-dəfɔrs] = daar was eten bij de force.

gàmète, f., espèce de béguin : coiffe ordinaire, de jour et de nuit, où les femmes serraient jadis leur chevelure, n'est plus auj. portée que par certaines vieilles.

Op bl. 105 van zijn *Etymologies wallonnes et françaises*, bespreekt Prof. HAUST dit woord uitvoerig en geeft er de verspreiding in Wallonië van aan.

Ook in het Vlaamsche land is het gebruikelijk. Zie RUTTEN (o. c.), *gamet*, z. v. vrouwenslaapmuts (Montenaken).

In het Hasseltsch is het eveneens bekend. Daar noemt men [mɛt] de gewone katoenen muts welke de boerenvrouwen dragen. De slaapmuts heet [slɔ.pmɛt].

Een kindermutsje, Fr. béguin, noemt men er : *metʃə*. Een onvriendelijk meisje of vrouw is een [zœr mɛt] = een zure met.

Het hoofddekseel dat de boerinnen 's Zondags dragen is een [mɛ-ts] = muts, welke overeenstemt met het Luiker Waalsch *bonèt*, bonnet.

gayoûle, cage.

Hasseltsch : gaju:əl. Het woord is eveneens verspreid in verschillende Zndl. dialecten, (zie SCHUERMANS, CLAES).

KILIAAN geeft *Gayoole*, *ghioole*, Cavea, caveola, carcer, seu domuncula avium.

gos', goût.

chaque si gos' ; ieder zijn goesting is algemeen Zuidnederlandsch.

gros.

i fêt l' gros, 1. il achète et vend en gros ; 2. il fait l'homme important. Vgl. SCHUERMANS (o. c.) *Den dikke maken of spelen*, bet. te Thienen, Leuv. en elders : van zijnen neus maken, trotsch zijn ; TUERLINCKX (o. c.), *Den dikke drouë*, veel beslag maken. In Hasselt zegt men in denzelfden zin : den dikke draaien, den dikke uithangen, zich dik maken.

groûler, v. intr. gronder, grommeler ; *groûlâ*, -âde, grondeur, -euse ; *groûlêdje*, -emint, grondement ; — gronderie (onomatopée ; comp. *hoûler*).

Prof. HAUST beschouwt dit woord dus als een klanknabootsing. In zijn *Additions et Corrections* voegt hij er evenwel aan toe : « Pour l'étym., comp. aussi le fr. *grouiller* et le moyen néerl. *grollen* (grommeler). » Hij had het gerust in verband mogen brengen met het modern Nl. *grollen* dat dezelfde beteekenissen heeft als in het Waalsch en waarvan FRANCK-VAN WIJK en VERCOULLIE duidelijk de herkomst hebben aangetoond.

Vgl. *li tchin, li tonîre groûle, dj'a m' vinte qui groûle*, le ventre me grouille, mijn buik grolt (zie TUERLINCKX, o. c., s. v. *grollen*).

CONST. H. PEETERS (*Nederlandsche Taalgids*, Antwerpen, 1930, bl. 201), vermeldt als « Alg. in de Znd. volkst. : *Grollen* : wat grolt die kat ! Mijn maag grolt. De donder grolt. Die vent doet niet als grollen. » Dezelfde schrijver geeft nog als Zndl. *grol* (voor knorrige vrouw) en *grolpot* (voor knorrig mensch, zoo vrouw als man).

Mijns inziens zijn *grollen* en *groûler* hetzelfde woord, in weerwil van het verschil van klinker.

guideleû, ouvrier qui place les rails dans les voies de mines.

Deze ambachtsnaam brengt ons waarschijnlijk de verklaring van den Hasseltschen familienaam Giddelo.

hagna, m. bouchée, petit morceau.

hagnê, mordre (onomatopée).

Dezelfde klanknabootsing zal wel ten grondslag liggen aan Hass. [han] = hang, hap en [hanj] = hangen, gretig bijten (zie ook CLAES en CORNELISSEN en VERVLIET).

haksèle (dè *haksin*, Glons), de la paille hachée pour le bétail [All. *häcksel*].

Zou hier niet eerder moeten verwezen worden naar het Haspengouwsch : *haksel*, z. o. fijn gesneden stroo (zie RUTTEN, o. c.).

hatche, f. flambeau (de procession ou d'enterrement), se dit à Odeur [anc. fr. *hache*, (à Lille)]; du flam. brabanton *heitse* (arch.) « flambeau »; néerl. *heetsel* « fagot ».

Deze voor een woordenboek vereischte bondigheid loopt hier gevaar misleidend te werken.

Heitse of *hetse* voor fakkel, toorts, kennen wij nog slechts uit de 16e en de 17e eeuw. Zie *Wdb. der Nl. Tl.*, s. v. *heitse*, waar twee voorbeelden uit HOUWAERT worden aangehaald, en K. STALLAERT, *Glossarium van verouderde rechtstermen, kunstwoorden en andere uitdrukkingen* (Leiden, 1890), met voorbeelden uit de 17^e eeuw.

KILIAAN geeft *heytsel*, *vetus j. tortse*. Fax — *hetse*, bruxel. j. flambeel, Fax.

Verder vermeldt KILIAAN eveneens *heytsel* ... Fasciculus ericarum, virgultorum, spinarum, dumorum. Dit woord zal wel afgeleid zijn van het eveneens door hem opgegeven *heyttē j. heetten*. Fervefacere. Vgl. *heetsel*, *stooksel*, *stijfsel*, enz.

Met de beteekenis van mutsaard, bussel schaarhout, brandhout, rijshout, takkenbos is het woord *hetset* of *heetsel* nog op vele plaatsen van Vlaamsch-België in ge-

bruik (zie dienaangaande SCHUERMANS, DE BO, TUEBLINCKX, RUTTEN).

In Brussel is [aʃɛlkə] = *hetselke* nog algemeen gebruikelijk met de beteekenis van bosje brandhout. Doch het woord [aʃɛl] = *hetsel* beteekent er eveneens snaak en zelfs domkop; vergelijk in dit opzicht de verschillende beteekenissen van Fr. *bûche*. Met laatst genoemde beteekenis is aʃɛl zelfs overgegaan in het Brusselsch Fransch.

De uitdrukking : *een flesch van achter de asjelkes*, welke eveneens in het Brusselsch Vlaamsch begint door te dringen, zal wel een vertaling zijn van de Fransche zegswijze : *une bouteille de derrière les fagots*.

haver, *racler*, *râper* [du néerl. *schaven* (*racler*) plutôt que du latin *excavare* (*creuser*)].

haveû, *racteur*; — t. de houill. 1. *ouvrier qui have*, d'ou, *péjort*, *ouvrier médiocre*.

Vergelijk daarmede het Zuidnederl. en vooral Brabant-sche *krabber* (van het ww. *krabben*) dat ook slecht, onhandig werkman en dan vooral domoor beteekent. Het woord is eveneens algemeen gebruikelijk in het Brusselsch Fransch.

haye, f. *ardoise* (du gotique *skalja*, d'ou le fr. *écaille*), Znl. *schalie*;

hayèye, f. *petite cour* (*derrière la maison ou entre deux maisons*).

[Anc. liég. *xhailhie*, *escaillie*; propr^t *espace pavé ou dallé d'ardoises*].

In het Limburgsch, o. m. te Hasselt en te St-Truiden kennen we eveneens het woord [sxalɛ:] = *schalij* met de beteekenis van gekasseide achterplaats; in het Maaseiker dialect beteekent [ʃaldej] = *overdekte achterplaats*.

En phonetisch én semantisch kan men deze vormen terugbrengen tot het oud Luiksche *xhailhie*, *escaillie*, het-

geen dan ook te verkiezen is boven een afleiding van Lat. *calciata*, zooals wij vroeger met kunst en vliegwerk hebben trachten te bewijzen (zie dienaangaande L. GROOTAERS en J. GRAULS, *Klankleer van het Hasseltsch Dialect*, Leuven, 1930, bl. 125).

hèm, interj. pour appeler, hem ;

hèm'ler, toussoter.

Zie *Wdb. der Nl. Tl.* : *hem* en *hum*, tusschenwerpsel.

hemmen en *hummen*, mnl. *hemmen*, *himmen* = kuchen, het geluid *hem* voortbrengen.

In het Hasseltsch zegt men [døn hɛ·m hɛ·bø] = den hem hebben, wanneer men herhaaldelijk kucht om zich de keel te schrapen.

hèssi, *hèci* (ou *hièrsi*), lancer (un chien contre qn.) [anc. fr. *hicier* ; moyen h. all. *hitzen*, all. *hetzen*].

Een verwijzing naar Mnl. *hussen*, *husscen*, *hissen*, *hessen* en naar het Haspengouwsch zou m. i. hier niet overbodig geweest zijn. Zie RUTTEN (o. c.), *hussen*, bed. zw. ww. Aanzetten, opstoken. *Honden hussen*, ze aanhitsen, ze tergen, op iem. jagen. Zie voor het Hagelandsch CLAES (o. c.), en SCHUERMANS (o. c.) evenals *Wdb. der N. Tl.*, s. v. *hussen*, en *Mndl. Wdb.*, s. v. *hissen*, waar de opmerking : « Eén in beteekenis met hd. ohd. *hetzen*, doch niet daaraan ontleend. »

heûke (ard.), f., t. de mépris, femme de mauvaise conduite ; = liég. *chabraque*. Anc. w. *hoike* (cape, capuchon) ; néerl. *huik* (id.).

In het Hasseltsch gebruikt men eveneens het woord [hɛ·kø] om een lichtekooi aan te duiden. De klank ɛ· komt goed overeen met Nl. *ui* ; woorden als *lui*, *Trui*, *luien*, enz. hebben alle den ɛ· klank in het Hasseltsch.

Wanneer men in Hasselt wil te kennen geven dat een

vrouw een « hoer » is, dan gebeurt het ook dat men enkel de eerste letter van dit woord neemt en dan zegt men da:n h^ = dat is een h ; de verkleinvorm die eveneens gebruikelijk is, luidt dan da:n h^kə = dat is een h...ke. Daarmede wil men dan beduiden dat zulk een vrouw geen al te gemeen schepsel is.

hétre, secouer.

hétre lès pomes, faire tomber les pommes en secouant l'arbre. Dezelfde elliptische wending hebben we in 't Nl. : *appelen schudden*.

hèyes (*héles*, Verviers, Herve).

lès hèyes, arch. coutume auj. disparue ; le 5 janvier, veille des Rois, les enfants allaient quêter aux portes en chantant des couplets traditionnels.

hèyî (*héli*, Verviers, Herve) = quêter, demander la part-Dieu la veille des Rois ;

hèyeû, celui qui va *hèyî*.

In Limburg zijn de termen *helen* en *heler* thans nog gebruikelijk. JULES FRÈRE geeft in zijn *Limburgsche Volkskunde* (2e reeks, Hasselt, 1928, bl. 235), de liedjes welke de « helers » met nieuwjaar en in den Kersttijd zingen.

RUTTEN (o. c.) vermeldt *heil* (*heel*), z. m. = lekker krentenbrood, dat te nieuwjaar gebakken wordt.

hiède, 1. anct « herde », troupeau communal ; d'où au fig., 2. troupeau, foule, quantité considérable.

hiède di bèrbis, di djins, d'èfants.

In verschillende Znl. dialecten heeft het woord *kudde* dezelfde begripsverruiming meegemaakt en beteekent hoop, bende, troep ; zie RUTTEN (o. c.) : *Een kud kinders, wolven, schapen, ganzen* ; TUERLINCKX (o. c.) : *I köd kingere, minse*, enz. In 't Mnl. is het woord ruimer van opvatting dan in het modern Nl. ; zie Mnl. Wdb. s. v. Het wordt niet

enkel gezegd van vee, maar ook van vogels en zelfs nu en dan van menschen. Het Waalsche spreekwoord : *lès grantès hièdes fèt lès p'titès pàrts*, plus on est, plus les parts sont petites, luidt in het Hagelandsch : *Moeë 't köd groeët es, es de spuling dun*, waar de kudde groot is, is de spoeling dun. Dit is een variant van het oude spreekwoord : *Daar de varkens veel zijn, valt de spoeling dun*, dat men in tal van vroegere verzamelingen aantreft ; thans luidt het : *Veel varkens maken de spoeling dun*, in het Fr. : *Les étourneaux sont maigres, parce qu'ils vont en troupes*.

In 't Mnl. was kudde, kud ook onzijdig. Dit is nog het geslacht van het woord o. m. in het Haspengouwsch en het Hagelandsch. In het Hasseltsch is het eveneens onzijdig en luidt het *ke-t*.

hièle, écuelle ; pl. vaisselle.

(*ri*)*laver lès hièles*, laver la vaisselle ; vroeger algemeen thans Znl. : de schotelen wasschen ; Nnl. het vaatwerk wasschen. (zie verder *Wdb. der Nl. Tl.*, s. v. *schotel*).

drap d'hièles, lavette, Znl. schotelvod, schoteldoek ;

màssi drap d'hièles, fig., souillon. Vgl. TUERLINCKX (*o. c.*), *Iemands schotelvod zijn*, door iemand tot allerlei lage diensten gebruikt worden ;

éve di hièles, relavures qu'on donne au bétail ; Znl. schotelwater.

hikèt, m. secousse [onomatopée, comme le suivant] ;

hikète, f. hoquet.

hik'ter, hoqueter (surtout en pleurant).

Vergelijk Nl. hikken, Deensch : hikke, Zw. : hicka, Eng. : to hiccough.

hità, foireux ; — fig. 1. poltron ; 2. faiseur d'embarras.

In het Hasseltsch heeft (*sxe:ter*) = schijter dezelfde figuurlijke beteekenissen van bloodaard en beslagmaker.

De betekenis van lafaard is algemeen in het Nl.

hite, diarrhée, foire, fig. la frousse, la venette.

il a l' hite, il a la frousse ; zie RUTTEN (o. c.) *Het* (ook *den*) *schijt hebben*, sterke buikontsteking ; fig. bang zijn.

hiter, foirer (du francique *skîtan*, moyen néerl. *scîten*, néerl. *schijten*, all. *scheissen* : chier).

si hiter mwért, se vider au point d'en mourir ; Nl. zich dood schijten.

hiyî, déchirer.

vât mis panse hiyî qui tripe lèyî, se dit à celui qui se plaint d'avoir trop mangé. Vgl. Eng. : Better belly burst, than good drink lost.

hiyî foû, t. de houill., enlever en déchirant, Nl. uitscheuren.

si hontî, se faire honte, rougir, Nl. zich schamen.

hopé, tas, monceau [du néerl. *hoop*, tas].

on hopé d' djins ou *d' mohones*, groupe de personnes, de maisons, Nl. een hoop menschen, huizen.

hossî, intr. branler, vaciller [du moyen et bas all. *hotzen*, bercer].

Vergelijk ook daarmede het Haspengouwsch *hotselen*, waggelen (zie RUTTEN, o. c.).

houkî, hucher, appeler, mander.

houkî foû, ou *d' costé* ou *so l'costé*, inviter à sortir pour se battre, provoquer.

Vergelijk Hagelandsch : *te buiteroepe* : uitdagen om buiten te gaan vechten. Ook met deze beteekenis bekend in Klein-Brabant en Limburg (zie TUERLINCKX en RUTTEN, s. v. *buitenroepen*).

hoûter, écouter, obéir (à qn.).

in-êfant qui n' hoûte nin, enfant indocile, Nl. een kind dat niet luistert.

houwer (anc. fr. *eschuer*, -*iw*er, -*iver*; fr. *esquiver*); du francique *skiuhan* (all. *scheuen*, néerl. *schuwen*, *éviter*).

si houwer di, se garder, s'écarter de, Nl. *schuwen*; in het Limburgsch: *zich schuwen van*.

Zie b. v. in het Hasseltsch spreekwoord: [sxə(dux fanədextərstə van əpjɑ:rd ɛ-nət fe:rstə van ən vro:c)] = schuw je van (hoed je voor) het achterste van een paard en het voorste van een vrouw. Dit is de gulden raad welken bejaarde menschen terecht aan jongelieden geven.

hover, balayer.

lès novès ramons hovèt vol'ti, prov. il n'est rien tel que balai neuf, Nl. nieuwe bezems vegen schoon. Dit spreekwoord, in dezen vorm waarmede de Waalsche letterlijk overeenstemt, is zeker een der oudste van den Nederlandschen spreekwoordenschat.

hufler, siffler.

hufler après s' tchin, siffler son chien. Znl. achter (naar) zijn hond fluiten.

insi, ainsi.

employé adjt: *qu'est-ce qu'a mây vèyou in-ome insi?* un tel homme, Nl. wie heeft er nu ooit zoo een (Znl. ook alzo'o'n) mensch gezien?

jate, *jatté*; anc^t grande tasse sans anse; auj. syn. de tasse en général.

In Hasselt evenals op vele andere plaatsen in Vlaamsch België zijn [zat] = *jatte* en *tas* algemeen gebruikelijk voor -Nl. kom (metje), kop(je).

keûre, v. tr. voir avec plaisir qu'un bonheur arrive à qn., l'en féliciter; le contraire est *mèskeûre*, envier, donner à regret ou chichement...

Prof. HAUST heeft heel wat woorden noodig om de ver-

schillende beteekenissen van deze twee Waalsche werkwoorden in het Fransch te omschrijven; een eenvoudige vertaling in het Nl. *gunnen* en *misgunnen* had hem ongeveer even ver gebracht.

kich ! kich ! ord^t *akis' !* ou *kis' ! kis' !* ou *ksi ! ksi !* (onom.), pille ! (cri pour lancer un chien contre qn.). D'ou *kichî*, *kissî*, lancer (un chien contre qn.).

Vgl. Nl. *kis-kis*; *kis-kis-kis*; *kif*, *kif-kif*, tusschenw. om een hond tegen iemand —, om personen tegen elkander aan te hitsen. Afl. *kissen* aanhitsen, ophitsen (zie *Wdb. der Nl. Tl.*, s. v. *kis*, III).

kike : so 'ne *kike*, en un clin d'œil [néerl. *kijk*, coup d'œil].

Zou het niet eerder verwant zijn met Nl. *kik* : klein, flauw geluid?

Voor *kiker*, dire-mot, parler, vermeldt Prof. HAUST trouwens de afleiding Nl. *kikken*.

kipkap, m. capilotade, espèce de ragoût [néerl. *kipkap*, hachis, mélange]; *kipkap* (met de beteekenis van hoofdkaas, zult) is samen met *bloedpens* en *spiering* ook algemeen gebruikelijk in het Brusselsch Fransch.

k(i)pôti, manier sans soin; — tâter indiscretement, patiner. Dér. *-tiédje*, *-tiéd* [dér. de *pôte* (patte) du néerl. *poot*].

Vgl. Nl. *pootelen* (gew. gemeenz.) = met de handen (pooten) of de vingers betasten en daardoor vuil maken.

Het Brusselsch [py:tələ] = pootelen beteekent eveneens: onkiesch bevoelen, betasten, en de Brusselsche [py:tələ:r] = pootelaar is de vakgenoot van den Luikschen *k'pôtied*. De Brusselsche *py:tələ:r* is opgenomen in het Brusselsch Fransch. Ziehier hoe CURTIO (George Garnir) dezen term omschrijft op bl. 43 van zijn *Krott & Cie*: « On appelle *puuteleer* l'homme qui aime chatouiller son prochain,

celui qui cause en certaines parties du corps d'autrui, par un attouchement de préférence léger, un tressaillement qui provoque le rire... ou la gifle, car le métier de *puuteleer* ne va pas sans risques. »

En in het Luiker Waalsch én in het Brusselsch Fransch heeft men dus een aan het Nl. ontleend woord om deze onkiesche handeling aan te duiden. Erg vleierend is het niet...

kis'kas' : *djouwer à kis'kas'* (ou *à qu'i s'casse*), jouer au bâtonnet.

Het pinkeren heet in het Haspengouwsch eveneens *kiskassen*, *kiskas spelen*, *met de kis spelen*, (zie RUTTEN, o. c.); in het Hagelandsch heet dat spel *kissen*, *kiskassen*, *finkflanken* (zie TUEBLINCKX, o. c.).

In Noord-Nederland beteekent *kiskassen* keilen.

Zie A. DE COCK en I. TEIRLINCK, o. c., 3e deel, en *Wdb. der Nl. Tl.*, s. v. *kiskassen*.

la, adv. *là*.

alez foû d'la, sortez de là, Nl. ga daaruit.

Placé qqf. devant le verbe : *qu'as'-s' la fêt po 'ne bièstrèye don?* Znl. wat hebt ge daar gedaan voor een beesterij (Nl. dwaasheid)?

lâcwinne, f. mot pour rire, brocard.

Zooals het woord daar staat zou men misschien aan Znl. *lachmert*, *lachmerkt*, *lachmarkt*, jok, jokkernij, kunnen denken, doch het *Bulletin du Dictionnaire de la Langue wallonne* (5e année, p. 137), vermeldt de varianten *âcwègne* en *ancwègne*.

lamekène, f. l. basque, pan d'habit... [forme féminine du fr. *lambrequin*; d'orig. germ.].

MARIUS VALKHOFF (*Les mots français d'origine néerland-*

daise, Amersfoort, 1931) zegt van fr. *lambrequin* : «rend probablement le moyen néerlandais *lamperkijn*, diminutif de *lamper*, au sens de « voile », « crêpe ».

In het Hasseltsch beteekent [lɛmpə] = lempen, de slippen of panden van een jas. Zie bij SCHUERMANS lampen, lamper, lempen, lempers welke alle die beteekenis hebben. Zou het w. *lamekène* daar geen verkleinvorm van zijn?

De Hasseltsche uitdrukking [e¹mand bæ zən lɛmpə pakə] of [e¹mand an zən lɛmpə trɛ-kə] = iemand met zijn lempen pakken of aan zijn lempen trekken, beteekent : iemand waarschuwen, aan iets herinneren.

lére, v. tr., 1. lire ; 2. choisir.

lére lès grozès pomes foû dès p'tites, vgl. Nl. lezen = uitzoeken, b. v. koffie, erwten lezen.

èlére, trier (fruits, pommes de terre, semences) ; vgl. Nl. uitlezen = uitzoeken en uitgelezen = voortreffelijk.

lét, lit.

Als speciale beteekenis van *lét* vermeldt Prof. HAUST : *arrière-faix* (de la vache, etc.).

In verschillende Zndl. dialecten heeft *bed* eveneens de beteekenis van nageboorte bij het vee (zie dienaangaande RUTTEN, CLAES, CORNELISSEN en VERVLIEET en JOOS). Deze laatste vermeldt bovendien : Achterste deel der lijfmoeder dat, bij de verlossing, soms uitpuilt.

leú, adj. poss., leur.

Pr. *il èstît leú treûs*, ils étaient trois, Nl. ze waren met hun drieën.

lèyî, laisser.

lèyî djus ou *lèyî avale*, t. de houill., laisser descendre (la cage, une berline, etc.) ; Nl. *neerlaten* : laten zakken, naar beneden laten.

Sint-Sèrvà-Lin, Lens-St-Servais.

Let op deze zuiver Nederlandsche woordschikking.

livrance, livraison (de marchandises).

De Nl. woorden *leverantie* en *leverancier* hebben reeds heel wat stof opgejaagd en nog is men het niet eens over hun oorsprong.

In het *Wdb. der Nl. Tl.* (1916) zegt Dr. J. HEINSIUS op het woord *Leverancier* : « Een alleen in 't Ndl. voorkomende afleiding bij *Leveren*, die echter wel niet rechtstreeks van het ww. zal zijn gevormd : de formatie van het woord is niet duidelijk » en op *Leverantie* : « Evenals *Leverancier* alleen in het Ndl. voorkomend : hetzelfde wat bij dat woord is gezegd, geldt ook hier. »

FRANCK-VAN WIJK'S *Etym. Wdb. der Nl. Tl.* (1911) vermeldt op *Leverancier*, *leverantie*, znww. « zijn speciaal ndl., nog niet bij Kil. voorkomende woorden. Zij zouden van een naar hd. *lieferant* m. gevormd ouder nnl. **leverant* kunnen komen».

VERDAM, *Middelnederlandsch Woordenboek* (1899) zegt op *Leverantie* : « Op de eenige plaats, waar het woord tot heden is gevonden, zal de bet. wel zijn *proviand*, *levensmiddelen*, *mondkost*... Het mnd. *leverancie* heeft de betekenis *livrei*. »

Uit bovenstaande moet men afleiden dat de bovengenoemde lexicografen *leverantie* als speciaal Nederlandsch beschouwen, zonder eenig verband met het Fransch.

Nu lezen we echter bij FR. GODEFROY, *Dictionnaire de l'Ancienne Langue française* (1888) :

Livrance, *livrense*, *livranche*, *liverance*, s. f. action de livrer, livraison.

Onder de voorbeelden die GODEFROY aanhaalt, vermelden wij er enkel een uit het jaar 1518 : La vendition et *livrance* d'une flute.

Het woord *livrancier* is al evenmin een onbekende in de Fransche woordenboeken. Zie o. m. M. BESCHERELLE aîné, *Dictionnaire national* (Paris, 1858) : « *Livrancier*, s. m. Com. Se dit quelquefois de celui qui livre des marchandises après les avoir vendues. »

P. LAROUSSE, *Grand Dictionnaire universel* (1865 en 1874) : « *Livrancier*, s. m. Celui qui livre une marchandise après l'avoir vendue. Celui qui livre une fourniture. »

LITTRÉ (1876) : « *Livrancier*, s. m. Terme d'administration. Celui qui livre une fourniture. — Terme de commerce. Celui qui livre des marchandises après les avoir vendues. » LITTRÉ geeft geen voorbeelden en vermeldt door het gebruikelijke teeken dat het woord niet opgenomen is in den *Dictionnaire de l'Académie*.

E. C. CLIFTON and GRIMAU, *A new Dictionary of the French and English Languages* (Paris, Garnier) : « *Livrancier*, sm. Com. deliverer ; seller. »

J. KRAMERS, Jz., *Nouveau Dictionnaire français-néerlandais* (Gouda, G. B. van Goor Zonen) : « *Livrancier*, m. Afleveraar (van waren), leverancier, m. (meer gebr. : fournisseur). »

De Fransche woorden *livrance* en *livrancier* hebben evenwel ook bestrijders gevonden. Zoo leest men in *Flandricismes, wallonismes et expressions impropres dans la Langue française*, 3e édition (Bruxelles, 1821), bl. 127 :

Livrance et Livrement, pour livraison. — Dites : *il a fait livraison de tant de pièces d'étoffe* ; et non : *il a fait livrance ou livrement*. Deze regels staan niet in de eerste uitgave (1806).

H. FORIR verklaart in zijn *Dictionnaire Liégeois-Français* (Liège, 1866) het woord *Livranss* en schrijft dan in nota onderaan de bladzijde : « *Livrance et livrement ne sont pas français.* »

In zijn *Wallonismes* (Liège, 1878), bl. 173, schrijft

ISIDORE DORY : « *Livrance*. Faire une *livrance* de douze charretées de houille. Dites : Faire livraison de, ou faire une fourniture de douze charretées...

» *Livrancier*, que nous avons formé sur *livrance* est dans BESCHERELLE et dans LITTRÉ ; c'est un terme de commerce désignant celui qui livre des marchandises après les avoir vendues. Il est donc en usage chez nos voisins du sud, et il faut convenir qu'il mérite d'être adopté : il exprime une nuance particulière qui n'est pas dans le terme de *fournisseur*, que LITTRÉ définit : Celui qui entreprend la fourniture de marchandises ou de certaines denrées. »

GRAAF DE CAIX DE SAINT-AYMOUR heeft in *La Revue hebdomadaire* (20e année, tome VIII, août 1911, bl. 254-270), een artikel gewijd aan de « Belgicismes » waarin naast allerlei gewettigde opmerkingen, heel wat verwarde begrippen voorkomen. Zoo schrijft hij op bl. 261 : « Nous ne chicanerons pas nos excellents voisins du Nord sur certains noms de professions qui s'expliquent d'eux-mêmes et dont plusieurs ont une ancienne origine : *friserie*, boutique de coiffeur ; *panneterie* pour boulangerie ; *paraplui-terie*, *casquetterie*, *fagoterie* ; ... *livrancier*, négociant qui livre seulement à domicile (on trouve dès le treizième siècle, le mot *livrance* avec le sens de livraison)... »

Niemand minder dan de bekende romanist, Prof. J. J. SALVERDA DE GRAVE, schrijft in zijn boek *L'Influence de la Langue française en Hollande d'après les mots empruntés* (Paris, 1913) een kapittel, getiteld : Nouveaux mots français formés au moyen d'éléments français, en in dit hoofdstuk plaatst hij (bl. 92) *livrancier* (« fournisseur ») onder « des composés et des dérivés que le français ne connaît pas et qui s'emploient en néerlandais. »

Op bl. 96 doet hij opmerken dat « il est intéressant de rapprocher d'autres langues qui, elles aussi, forment des mots français au moyen de terminaisons françaises » en

voor België geeft hij dan de gansche lijst van woorden welke DE CAIX DE SAINT-AYMOUR ons in zijn hierboven besproken artikel zonder het minste onderscheid heeft opgediend en daaronder komt natuurlijk ook *livrancier* (« fournisseur »).

Hoe is het nu mogelijk dat zulk een scherpzinnig navorscher als SALVERDA DE GRAVE niet opgemerkt heeft dat *leverancier* en *leverantie* niét in Nederland noch in België zijn gevormd, doch eenvoudig Fransche leenwoorden zijn die thans wel niet meer gebruikt worden in Frankrijk doch er vroeger wel gebruikelijk moeten geweest zijn. Dit blijkt toch duidelijk uit de hierboven aangehaalde voorbeelden. Zooals Nl. *leveren* aan het ofr. *livrer* is ontleend, zoo hebben wij *leverantie* en *leverancier* te danken aan het thans niet meer algemeen gebruikelijke *livrance* en *livrancier*. Van vorming op Nederlandschen grond kan geen sprake zijn én het feit dat de vorm *livrance* thans nog springlevend is in Wallonië, dus aan de grens van het Nl. taalgebied, moet die ontleening nog waarschijnlijker maken. *Leverancier* en *leverantie* zijn geen speciaal Nederlandsche woorden zooals zoo vaak beweerd is: het Fransch heeft ze vroeger gekend dan of kent ze zoo goed als het Nl.

De verklaring van FRANCK-VAN WIJK als zouden *leverantie* en *leverancier* van een naar Hd. *lieferant* gevormd ouder nnl. **leverant* kunnen komen, gaat m. i. al evenmin op. Immers Hd. *lieferant* is veel jonger dan Nl. *leverancier* en *leverantie*; zie dienaangaande FR. KLUGE (*Etym. Wrth.*) en FR. SEILER (*Die Entwicklung der deutschen Kultur im Spiegel des deutschen Lehnworts*, III, bl. 196), welke beide schrijvers het ontstaan van hd. *lieferant* in het begin der 18e eeuw plaatsen, terwijl Nl. *leverancier* en *leverantie* reeds een eeuw vroeger gebruikelijk waren.

livrer, *livrer*.

dji so mà livré, je suis dépourvu du nécessaire.

Vgl. Znl. *geleverd* : gefopt, bedrogen, in verlegenheid zijn b. v. : Als 't zoo blijft regenen, dan zijn de boeren geleverd. Zie CLAES, JOOS, CORNELISSEN en VERVLIEET ; zie ook *Wdb. der Nl. Tl.*, s. v. *leveren*, waar vooruitgezet wordt dat « deze uitdrukking misschien ontstaan is uit de toepassing van *leveren* op het overgeven van gevangenen ».

Vergelijk ook het Mndl. : *Enen ten doot leveren* = iemand ten doode overleveren, hem doen terechtstellen. *Enen ten swaerde leveren* hetzelfde (VERDAM, *Mndl. Wdb.*, s. v. *leveren*).

long, longue.

i nêl f'rè pus longue, il ne vivra plus longtemps.

Vgl. Znl. hij zal het niet lang meer trekken en Nl. het niet lang meer maken = nog maar korten tijd leven.

ine eûre à long, une heure durant, Nl. een uur lang.

lote, m. loutre ! il èst cràs come on lote, il est très gras.

In 't Nl. is men : zoo *vet als een das*.

loukî, regarder.

mès f'gnèsses loukèt so Moûse, Nl. mijn vensters zien (uit) op de Maas.

Daar is al heel wat geschreven om het gallicisme *uitgeven op* Fr. *donner sur*, in Vlaamsch-België te doen vervangen door het zuiver Nl. *uitzien op* dat terzelfder tijd zuiver Waalsch is !

loukî al mohone, às-êfants, faire attention à la maison, veiller sur les enfants, Nl. kijken, zien naar : letten op.

mâ, s. m. mal.

dj'a mâ m'tiesse, j'ai mal à la tête ;

dj'a mâ m'deût, j'ai mal au doigt.

Vergelijk RUTTEN, o. c., s. v. *pijn* : « Achter *pijn* komt de plaatsbepaling met of zonder voorz. » b. v. : *Zij heeft*

pijn den kop of Zij heeft pijn haren kop. Ik heb pijn (aan) mijn duim.

Ook in het Hasseltsch wordt het voorzetsel vaak weggelaten vóór het lichaamsdeel waarin men pijn heeft.

Pater JOSEPH DEHARVENG, de bekende schrijver van *Corrigeons-nous*, die heel wat tijd en werk besteed heeft aan het kuischen van het Belgisch Fransch, meent dat die wending een flandricisme is! Zie *Corrigeons-nous!* (t. III, J.-B. Félix, Bruxelles, bl. 194): « Quant à : « J'ai mal la dent », ou « j'ai mal ma dent », ce doit être un flandricisme comme : « J'ai mal la tête ».

De Fransche wending is veeleer een algemeen gebruikt wallonisme dan een vertaling van een schaarsch « hesbanisme ».

mâ, adv., mal.

dji n'pou mâ [litt^t je ne peux mal (faire)], 1. je n'ai garde, je n'y songe pas, je m'en garderai bien, je n'en ferai rien; 2. je ne risque rien, je ne cours aucun danger, je n'ai rien à craindre.

Dit wallonisme is algemeen gebruikelijk bij Franschsprekende Vlamingen en Brusselaars.

De onder 2. vermelde beteekenissen komen juist overeen met die van Nl. (*geen*) *kwaad kunnen*, (*geen*)nadeel kunnen opleveren, aan nadeel of gevaar blootgesteld zijn; b. v. dat kan geen kwaad, wij kunnen geen kwaad, enz. (zie *Wdb. der Nl. Tl.*, s. v. *kwaad*, II).

Prof. HAUST maakt een bijwoord van *mâ* in deze betekenis, omdat hij veronderstelt dat het ww. *faire* in de uitdrukking weggelaten is. In het Nl. is *kwaad* hier een bijvoeglijk naamwoord als znw. gebruikt.

Zouden we ten slotte niet de vraag mogen stellen of dit wallonisme geen flandricisme is?

il est mâ d'vins sès papîs, Znl. : *slecht in zijn papieren zitten* of *in slechte papieren zitten* (in verlegenheid zijn).

macrale, s. f. l. sorcière.

In 't Hasseltsch kent men het woord eveneens, vooral als [ən a: makrɛ.l] = een oude macrale, met de beteekenis van een oude, slordige, zure vrouw. De vorm makra.l wordt er ook gehoord.

magnî, manger.

dji m' magne l'âme, je me ronge l'âme; bij RUTTEN (o. c.): *zijn hert opeten*, groot verdriet hebben. Ook in het Hasseltsch, waar men nog hoort: [hiə it segɔp] = hij eet zich op (hij verteert van nijd, van verdriet, van woede), vgl.: *èle s'a k(i)magnî tote si vèye*. Zie TUERLINCKX (o. c.): *oer äägen* (uw eigen) *oëpeëte*, uwe gezondheid vernietigen door hartzeer. Zie *Wdb. der Nl. Tl.*, s. v. *opeten*: *zijn hart opeten*, *zich opeten* t. w. van ergernis, nijd, enz.

li vinêgue magne li coleûr, Nl. azijn eet de verf op.

magnî foû, enlever complètement, faire disparaître.

li coleûr èst tote magnèye foû (ou *èvôye*), a complètement disparu; vgl. Nl. *uitvreten*, wegbijten, verteren: de roest vreet het staal uit; *wegvreten*: de roest vreet het ijzer weg.

make, f. t. du jeu de cartes, *dès makes*, du trèfle.

djouwer dès makes foû, entrer au jeu par du trèfle, Nl. klaveren uitspelen. En het werkwoord én het meervoud stemmen dus overeen in het Waalsch en het Nederlandsch.

mâkemint, *mâquemint*, manquement.

Zie RUTTEN (o. c.) *mankeeren*, onpasselijk zijn, eenig lichamelijk gebrek hebben; *mankeliek*, niet gansch hersteld, gebrekkelijk; *mankement*, z. o. lichamelijk gebrek; zie dienaangaande ook CLAES, CORNELISSEN en VERVLIIET, Joos.

In het Hasseltsch kent men alleen [makəmentəx] = makkementig: niet heel sterk, gebrekkig.

malåde, *malade*.

dji m'riyéve malåde, je riais au point d'être *malade*, Nl. ik lachte mij ziek.

maladèye, *maladie*.

maladèye di pî èt d'gueúye, stomatite aphteuse (du bé-tail). Officieel heet die ziekte in het Vlaamsche land : mond- en klauwzeer, doch het volk vindt die benaming kinderachtig en zegt evenals in het Waalsch : pootziekte.

mame, *maman*.

Zie RUTTEN (o. c.), *mam*, z. v. Moeder.

man', *homme*, individu ; touj. péjort.

manikèt, *petit homme*, nabot.

In het Brusselsch Fransch gebruikt men eveneens *menneke* en *men*; dit laatste heeft geen ongunstige beteekenis, b. v. *Quel beau men !* naast : *C'est un beau menneke !*

In het Brusselsch Vlaamsch klinkt *menne* tamelijk misprijzend, b. v. [zej da: *mənə du.əs*] = zie die *menne* daar eens !

marôde, *maraude* : *aler a marôde*, *aller à la maraude*.

In het Nl. heeft *op marode gaan*, *op marode zijn* ook de beteekenis van *op zwier gaan* of *zijn* (zie CLAES, SCHUERMANS en *Wdb. der Nl. Tl.*).

mascaråde, 1. f. *mascarade* ; 2. m. *masque*, c'est-à-dire *personne masquée*.

In het Hasseltsch heeft [maskra:t] = *maskerade* uitsluitend de beteekenis van *gemaskerd persoon*. Dit was vroeger vaak het geval in het Nl. (zie *Wdb. der Nl. Tl.*, s. v. *maskerade*).

massale, f. *joue* (anc. fr. *maissele*, *mâchoire*, *joue* ; latin *maxilla*).

In verschillende dialecten van Vlaamsch-België is *kaak* het gewone woord voor *wang*.

mastouche, s. f. capucine (plante).

Deze Waalsche benaming der Oostindische kers is overgenomen in verschillende Vlaamsche dialecten (zie E. PAQUE, o. c.).

matche, f., 1. dame de trèfle à certain jeu de cartes ; 2. ce jeu : *djouwer a matche*, syn. *a(s)pitche èt matche* [all. *mensch*].

spitche, m. le sept d'atout au jeu de *matche*.

Vergelijk nu TUERLINCKX (o. c.) *Mats*, z. v. Troevenacht, in 't mitsspel. In Limburg, klaverenvrouw. *Matsen*, *Mitsen*, onz. zw. ww. Zeker kaartspel. *Mits*, z. v. klaverenvrouw, in 't mitsen. In Limburg troefacht (zie ook RUTTEN en SCHUERMANS).

In het Hasseltsch kent men het ww. *matsen* en de substantieven *mats* en *mits* met dezelfde beteekenissen als in het Luiker Waalsch. « Mits-Mats » is een bekend Limburgsch liedje op dat spel (zie *De Vlaamsche Zanger*, 1e deel).

Hoe Prof. HAUST *matche* in verband brengt met D. *mensch* blijft mij een raadsel.

matière, *matchère*, *matière*, pus.

Vgl. Nl. materie, vr. = etter. W. *li matière coürt foû dèl plâye*, Nl. de materie loopt uit de wonde.

maton, m., 1. grumeau (de lait) ; 2. boule-de-neige, fleur de la viorne.

Het Nl. *mat* is zeer verspreid in gansch Vlaamsch-België en beteekent o. m. : geronnen melk, vooral de klonters van geronnen melk die niet meer geschikt zijn om er kaas van te maken.

Mattemelk, melk met matten, vgl. Waalsch *matené*, *grumelé*, *caillé*.

Een der samenstellingen met *mat* is de Zuid-Oost-vlaandersche bloemennaam *matterooze*, vr. veelal in 't mv. *-n* = sneeuwbal (*Viburnum opulus*, *L. var. sterilis*) (zie dienaangaande Is. TEIRLINCK, o. c., s. v. *matte*).

måva, 1. mauvais, méchant, 2. fâché, irrité.

Prof. HAUST wijst op de gelijkheid van beteekenis met Nl. *kwaad* en D. *böse*. Verschillende van de door hem aangehaalde voorbeelden verdienen naast het Nl. geplaatst te worden, b. v. :

dj'a on måva deåt, j'ai mal au doigt, j'ai un panaris, Znl. ik heb een kwaden vinger, Nl. de fijt.

dji so måva sor vos, Fr. contre vous, Nl. ik ben kwaad op u.

mèrbeule (Verviers), f., bille (= liég. *måye* 2) [all. *marbel*, *märbel*...].

Hier meen ik toch dat Prof. HAUST met nut had kunnen verwijzen naar de zeer talrijke vormen van Nl. *marbel* welke zooveel overeenkomst vertoonen met het Waalsch (zie dienaangaande A. DE COCK en Is. TEIRLINCK, o. c., 5e deel, bl. 8 en vvg.).

mèrvèye, merveille.

(*c'est*) *mèrvèye qu'i n'a co rin dit*, c'est étonnant qu'il n'ait encore rien dit; Nl. 't is wonder dat hij nog niets gezeid heeft.

mèskène (arch.), s. f. servante (de ferme) [anc. fr. *meschine* (jeune fille), d'origine arabe, comme le fr. *mesquin*].

Ik wil heelemaal niet beweren dat die afleiding van oudfr. *meschine* onwaarschijnlijk is, doch ik voel er heel wat meer voor hier te denken aan Znl. *maske*, *meiske*, vooral daar het hier een boerenmeid geldt.

Mulle Caart

mésse, m., maître.

mésse di mohone, propriétaire, Zndl. huismeester met de beteekenis van eigenaar ;

bondjou, nosse mésse ! bonjour, patron !

In het Hasseltsch begroet men eveneens met : [da:x mi:stər] = dag, meester !

Deze benaming geeft men vooral aan de kleine bazen (ambachtslieden) die het midden houden tusschen den werkman en den meneer.

méste-ovri, chef d'atelier, contremaître, Nl. meesterknecht, meester-gast.

mète, v. tr. mettre.

mète avou, ajouter, Nl. bijzetten, bijleggen ; Brusselsch Fransch : mettre tout près.

min, main.

dji n' so nin a min po prinde çoula, je ne suis pas à portée.

Vgl. Nl. *bijdehand*, vlug, handig en Hagelandsch : *bij de hand*, in zulke richting als 't best voor de hand voegt.

minute, ord^t *munute*, minute.

dj'a fêt so deús minutes, j'ai fini en deux m., Nl. ik heb op twee minuten gedaan.

mizère, misère.

cwèri mizère, chercher noise.

on cwèrèù d'mizère, querelleur, mauvais coucheur.

In het Znl. *mizerie zoeken*, twisten ; bij CORNELISSEN en VERVLIET (o. c.) : miserie = misbaar.

In het Brusselsch Fransch : *chercher misère à quelqu'un*.

Prof. HAUST moet het ook als algemeen Fransch beschouwen, vermits hij op bl. 192 van zijn woordenboek *i qu'irt tot l'monde* vertaalt door : il cherche misère à tout le monde. Is dat geen vergissing?

molin, moulin.

sètchi so s'molin, tirer à soi tout ce qu'on peut ; vgl. Nl. spreekwoord : Elkeen trekt het water naar zijn molen (zie HARREBOMÉE, *Spreekwoordenboek*, 2e deel, s. v. *molen*).

môriâne, moricaud.

fé çoula, c'est laver l'môriâne, c'est peine perdue [néerl. *moriaan*...].

Ook de zegswijze luidt letterlijk als in het Nl. : *het is den Moriaan gewasschen* (of : *geschuurd*), alle arbeid, moeite is vergeefs.

moûnî, 1. meunier.

fé sès pâkes avou lès moûnîs, longtemps après les autres.

Vergelijk RUTTEN, o. c., s. v. : *molder*. Sprkw. : *Zijnen paschen houden gelijk de molders*, op beloken Paschen ; CLAES, o. c. : *Met de meûlders te biechte gaan*, de paaschbiecht tot den laatsten dag, tot Beloken Paschen, uitstellen ; zie ook C. BREULS, o. c., bl. 82 en TEIRLINCK, JOOS, CORNELISSEN en VERVLIET.

mwért, *mwète*, mort, morte.

mwért-sô, ivre-mort ; Zndl. doodzat ;

blanc-mwért, pâle comme un mort, Nl. doodsbleek ;

i l'a batou mwért, il l'a assommé, roué de coups, Nl. hij heeft hem doodgeslagen ;

i s'a ovré mwért, il s'est épuisé à travailler, Nl. hij heeft zich doodgewerkt ;

i s'a qwèrou mwért, il s'est épuisé à chercher, Nl. hij heeft zich doodgezocht.

Evenals het Nl. *dood* heeft het W. *mwért* in samenstellingen de versterkende beteekenis van : zeer, buitengewoon. Daar is altijd iets ongelukkigs, ongunstigs aan (zie ook JOOS, o. c., s. v. *dood*).

nâhi, fatiguer, lasser.

dji so mwért nâhi, je suis mort de fatigue, Nl. ik ben doodmoe.

naw, adv. *pèzer naw*, peser trop juste ; [prob^t du néerl. *nauw*, étroit...].

Wanneer de huisvrouwen op de Brusselsche markten een beetje krenterig bediend worden, zeggen ze in hun mooiste Fransch aan de verkoopsters : « Mais, madame, est-ce que ça n'est pas un peu *scherp*? »

Nauw en *scherp* hebben dus hun weg gemaakt in België.

nèni, nenni, non [anc. fr. *nen il*, latin *non ille*].

Dat pronomen hebben de Vlamingen eveneens behouden bij de ontkenning, b. v. : neen hij, neen wij, neen het, enz.

nône : a *nône*, arch., à midi, Znl. *noen* ; zie dienaangaande *Wdb. der Nl. Tl.*, s. v., *noen* ; *te noenend* = op den noen.

divant-nône, avant midi, Znl. *voornoen* ;

après-nône, après midi, Znl. *achternoen*, *nanoen* en *overnoen* ;

magner l'nône, dîner ; zie SCHUERMANS, o. c., s. v. *noen* : *ik heb mijnen noen al binnen* ; bij TUERLINCKX, o. c. : ... *den noen eëte*.

nôner, v. intr. dîner, Znl. *noenen*. Hasseltsch : [zəne nɔ.ən slʏ.pə] = *zijn noen slapen* (een middagdutje doen).

nos, pr. pers. nous.

[Explétif dans : *nos-èstis nos deûs*, nous étions deux ; vgl. Znl. *we waren wij getweeën*, of *we waren met ons tweeën*.]

nos-èstans nos dîh è nosse mohonne, nous sommes dix à la maison, Znl. *we zijn wij met ons tien*en thuis.

Notru-Pére, oraison dominicale.

i n' sèt nin co s' Notru-Pére, Nl. hij kent zijn Onze-Vader nog niet.

ome, homme.

on vî ome, un vieil homme, un vieillard, Nl. een oude man ;

aler às vîs-omes, à l'hospice de la vieillesse, Nl. naar het oude-mannenhuis ; in het Hasseltsch zegt men als in het Luiksch : [nɔ̃ da: mənəkəsɔ̃:n] = naar de oude mannekens gaan.

on, un.

il a on bètchou nez, il a le nez pointu, Nl. hij heeft een scherpen neus ;

Arch., *i m' fâreât on trinte francs po m'ahèssi*, quelque trente francs, Nl. ik zou een dertig frank moeten hebben ;

i-gn-a on doze a traze cints-ans, il y a environ douze à treize siècles, Nl. dat is een twaalf à dertien eeuwen geleden.

Zie voor de beteekenis van Nl. *een* = *ongeveer*, *Wdb. der Nl. Tl.*, 3e deel, bl. 3811.

orèye, oreille.

dji v' mètrè l'tièsse inte lès deûs orèyes, menace plaisante faite à un enfant.

Deze grappige bedreiging is algemeen verspreid in het Nl. en luidt : *iemand zijn kop (zijn hoofd of zijn neus) tusschen twee ooren zetten*. Ze is zeer oud en zal wel ontleend zijn aan de thans verdwenen straf oefening der ezelsooren in de school. Reeds in de 16e eeuw was deze uitdrukking gebruikelijk, zoo o. m. bij MARNIX VAN ST ALDEGONDE (zie *Wdb. der Nl. Tl.*, s. v. *oor* en STOETT, o. c., n^r 942).

Duitsch dialectisch luidt de bedreiging : *muess i de'n Kopf zwisch'n d' Ohr'n setz'n* (aangehaald bij STOETT, l. c.).

In het Brusselsch Fransch zegt men : *je te mettrai la tête entre deux oreilles* of *je mettrai ta tête entre tes deux oreilles*.

i n'èst nin co r'souvé podrî l'orèye èt s'vout-i dèdja hanter !

Van in de 17e eeuw kent men in het Nl. de uitdrukking : *niet droog* (of *nog nat*) *achter de ooren zijn*, d. w. z. jong en onervaren zijn ; eigenlijk nog zijn als een pasgeboren wezen. « Meestal wordt het gezegd, wanneer een kind praat over dingen, die alleen groote menschen kunnen beoordeelen ; ook van jongelieden die vroeg huwen. » Zie STOETT (o. c., n^r 496), waar de uitdrukking ook verklaard wordt.

In het Zndl. zegt men : *hij is nog nat, nog geel of nog groen achter zijn ooren ; hij heeft nog geel achter zijn ooren.*

In het Brusselsch Fransch : *il a encore du jaune derrière les oreilles.*

In het Duitsch : *er ist noch nasz (nicht trocken) hinter den Ohren.*

ostèdje (*ast-*, Seraing ; *èst-*, Verviers), m., étage.

Het woord *stage* of *statie* (voor verdieping) is algemeen gebruikelijk in de Zuidnederlandsche volkstaal.

ôte, autre.

dj'a-st-èrité dès çans', *dès meûbes èt d' tot l'ôte rèsse*, et de tout le reste ; Zndl. *en al de* (of *het*) *ander rest*, Nl. *al de rest* of *al het overige*.

oûhé, m. oiseau.

c'è-st-in oûhé po l' tchèt, il ne vivra plus longtemps.

De zegswijze : *hij* (of *het*) *is een vogel voor de kat* = hij is verloren, hij zal het niet lang meer uithouden, is nagenoeg algemeen Zuidnederlandsch.

oûve, f., œuvre.

bondjoû, *bone oûve* ! formule de salutation.

In sommige deelen van Oost-Vlaanderen begroeten

vooral de buitenmensen malkander opgeveer op dezelfde wijze : « *Goeien dag en de nee(r)stigheid !* »

ouy, oûy, exclam. de douleur, aïe.

Dit tusschenwerpsel *oei, oejoei* is algemeen gebruikelijk in het Nederlandsch en komt ook heel veel voor in het Brusselsch Fransch.

ôyeler, v. intr. gémir, geindre [dér. de l'onom. *oûy*].

Dit is een tegenhanger van het Vlaamsch *oejen, oejoejen* = kreunen (zie dienaangaande IS. TEIRLINCK, o. c.).

oûy, s. m. œil.

aveûr on neûr oûy, un œil poché, Nl. een blauw oog ; in het Brusselsch Fransch noemt men dat : un blaa uug !

foû d'l oûy, foû dè coûr, loin des yeux, loin du cœur, Nl. uit het oog, uit het hart.

In een volgende studie hopen wij het overblijvende deel van den *Dictionnaire liégeois* op dezelfde wijze te behandelen ; aldus zullen wij een overzicht krijgen van ongeveer al hetgeen wijst op overeenstemming tusschen Waalsch en Nederlandsch en des te beter den grooten dienst waardeeren dien Prof. HAUST door het samenstellen van zijn Waalsch woordenboek aan de Vlaamsche dialectologie heeft bewezen.
